ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 4.5.2018
COM(2018) 257 final

ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ

σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας 91/676/ΕΟΚ του Συμβουλίου για την προστασία των υδάτων από τη νιτρορρύπανση γεωργικής προέλευσης με βάση τις εκθέσεις των κρατών μελών για την περίοδο 2012–2015

{SWD(2018) 246 final}

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η οδηγία 91/676/ΕΟΚ του Συμβουλίου («οδηγία για τη νιτρορύπανση») αποσκοπεί στη μείωση της ρύπανσης των υδάτων που προκαλείται από νιτρικά ιόντα γεωργικής προέλευσης και στην πρόληψη της περαιτέρω ρύπανσης αυτού του είδους. Η οδηγία για τη νιτρορύπανση αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα («ΟΠΥ») και αποτελεί ένα από τα βασικά μέσα για την προστασία των υδάτων από γεωργικές πιέσεις. Η οδηγία για τη νιτρορύπανση καθορίζει ορισμένα μέτρα που οφείλουν να εφαρμόζουν τα κράτη μέλη:

- παρακολούθηση όλων των τύπων υδατικών συστημάτων όσον αφορά τις συγκεντρώσεις νιτρικών ιόντων και την τροφική κατάσταση·
- προσδιορισμό των υδάτων που ρυπαίνονται ή διατρέχουν κίνδυνο ρύπανσης, με βάση τα κριτήρια που ορίζονται στο παράρτημα Ι της οδηγίας·
- χαρακτηρισμό ευπρόσβλητων από νιτρορύπανση ζωνών, οι οποίες είναι περιοχές των οποίων τα ύδατα απορρέουν σε συγκεκριμένα υδατικά συστήματα και οι οποίες συμβάλλουν στη ρύπανση·
- θέσπιση κωδίκων ορθής γεωργικής πρακτικής, που εφαρμόζονται σε εθελοντική βάση σε όλο το έδαφος του κράτους μέλους·
- εκπόνηση προγραμμάτων δράσης, τα οποία περιλαμβάνουν ένα σύνολο μέτρων για την πρόληψη και τη μείωση της ρύπανσης των υδάτων από νιτρικά ιόντα και τα οποία εφαρμόζονται σε υποχρεωτική βάση εντός καθορισμένων ευπρόσβλητων από νιτρορύπανση ζωνών ή σε ολόκληρο το εθνικό έδαφος·
- επανεξέταση και ενδεχόμενη αναθεώρηση των ευπρόσβλητων από τη νιτρορύπανση ζωνών και των προγραμμάτων δράσης τουλάχιστον κάθε τέσσερα έτη· και
- υποβολή στην Επιτροπή έκθεσης προόδου σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας ανά τέσσερα έτη με πληροφορίες σχετικά με τους κώδικες ορθής γεωργικής πρακτικής, τις ευπρόσβλητες από νιτρορύπανση ζώνες, τα αποτελέσματα της παρακολούθησης των υδάτων και τις σχετικές πτυχές των προγραμμάτων δράσης.

Πρόκειται για την τρίτη φορά που 27 κράτη μέλη υπέβαλαν έκθεση βάσει του άρθρου 10 της οδηγίας για τη νιτρορύπανση και για την πρώτη φορά για την Κροατία. Η σύγκριση με προηγούμενες περιόδους αναφοράς είναι πλέον δυνατή για 27 κράτη μέλη. Η υποβολή των εκθέσεων και των συνοδευτικών δεδομένων για την ποιότητα των υδάτων από τα 28 κράτη μέλη προβλεπόταν για τα τέλη Ιουνίου 2016. Ωστόσο, μόνο 12 κράτη μέλη τήρησαν αυτήν την προθεσμία[1] και, για ορισμένα από αυτά, σημαντικές πληροφορίες εξακολουθούσαν να λείπουν και υποβλήθηκαν αργότερα. Για 19 κράτη μέλη στοιχεία που έλειπαν ή διορθώθηκαν υποβλήθηκαν μόλις το 2017[2]. Όλες οι πληροφοριών ήταν διαθέσιμες στην Επιτροπή μόλις στα τέλη Οκτωβρίου του 2017.

[1] Βέλγιο, Κροατία, Εσθονία, Φινλανδία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λιθουανία, Κάτω Χώρες, Πορτογαλία, Σλοβακία, Σλοβενία και Σουηδία

[2] Βουλγαρία, Κροατία, Τσεχική Δημοκρατία, Δανία, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λετονία, Μάλτα, Κάτω Χώρες, Πορτογαλία, Ρουμανία, Ισπανία, Σουηδία και Ηνωμένο Βασίλειο.

Η παρούσα έκθεση, που βασίζεται κυρίως στα στοιχεία που υπέβαλαν τα κράτη μέλη για την περίοδο 2012-2015, συνοδεύεται από έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής **(**SWD(2018)246**)** το οποίο περιλαμβάνει χάρτες και πίνακες σχετικά με τους δείκτες για τις ασκούμενες πιέσεις από θρεπτικές ουσίες γεωργικής προέλευσης, την ποιότητα των υδάτων και τις χαρακτηρισμένες ευπρόσβλητες από νιτρορύπανση ζώνες τόσο σε επίπεδο ΕΕ όσο και σε επίπεδο κρατών μελών.

Με τη δημοσίευση της παρούσας έκθεσης, η Επιτροπή εκπληρώνει τις υποχρεώσεις που υπέχει δυνάμει του άρθρου 11. Οι πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν για την παρούσα έκθεση συνέβαλαν στην προσφάτως προταθείσα αναθεώρηση της οδηγίας για το πόσιμο νερό[3]. Πράγματι, γεωργικές πρακτικές, όπως π.χ. η λίπανση, επηρεάζουν την ποιότητα του πόσιμου νερού. Περίσσεια νιτρικών σε πόσιμα ύδατα μπορεί να έχει επιπτώσεις στην υγεία, συγκεκριμένα την πρόκληση μεθαιμοσφαιριναιμίας, που εμποδίζει την κανονική μεταφορά οξυγόνου από το αίμα στους ιστούς με αποτέλεσμα να προκαλεί κυάνωση και, σε υψηλότερες συγκεντρώσεις, ασφυξία που μπορεί να αποδειχθεί θανάσιμη για τα βρέφη. Έτσι, οι τάσεις που παρατηρήθηκαν στην εφαρμογή των διατάξεων της οδηγίας περί νιτρικών ενδέχεται να έχουν σημασία για την παροχή καθαρού πόσιμου νερού σε όλους τους πολίτες.

Η οδηγία για τη νιτρορύπανση συμβάλλει στην αντιμετώπιση των ροών αζώτου και φωσφόρου στη βιόσφαιρα και τους ωκεανούς, που έχουν καθοριστεί από την επιστημονική κοινότητα ως ένα από τα εννέα «πλανητικά όρια». Επιπλέον, οι ροές θρεπτικών ουσιών, μαζί με την απώλεια της βιοποικιλότητας, αποτελούν δύο πλανητικά όρια που έχουν ξεπεραστεί. Περαιτέρω, η οδηγία συμβάλλει επίσης στην επίτευξη των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης (ΣΒΑ) στην ΕΕ, συμβάλλοντας στη μείωση των αρνητικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων που συνδέονται με την παραγωγή τροφίμων (ΣΒΑ 2), υποστηρίζοντας τη βελτίωση της ποιότητας των υδάτων (ΣΒΑ 6) και μειώνοντας τη ρύπανση που επηρεάζει τα γλυκά ύδατα και τα οικοσυστήματα[4] (ΣΒΑ 14 και ΣΒΑ 15).

2. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΠΙΕΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ

Η γεωργία, η οποία κατέχει σχεδόν το ήμισυ του εδάφους της ΕΕ, παρέχει πολλαπλά οφέλη για την κοινωνία. Ωστόσο, ορισμένες γεωργικές δραστηριότητες προκαλούν πιέσεις στα υδατικά συστήματα που έχουν αντίκτυπο στην υγεία των ζωτικής σημασίας υδατικών οικοσυστημάτων.

Στο τμήμα αυτό συνοψίζονται οι πληροφορίες που διαβίβασαν τα κράτη μέλη σχετικά με τις γεωργικές πιέσεις που αποτελούν την αιτία της ρύπανσης των υδάτων από νιτρικά ιόντα και του ευτροφισμού. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι πληροφορίες που υποβάλλονται από τα κράτη μέλη έχουν συμπληρωθεί με στοιχεία που προέρχονται από την Eurostat, καθώς είναι πιο εύκολα συγκρίσιμα σε επίπεδο ΕΕ[5].

Ζωικό κεφάλαιο

---

3 COM(2017) 753 final. http://ec.europa.eu/environment/water/water-drink/pdf/revised_drinking_water_directive.pdf

4 COM(2016) 390 final. https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/swd-key-european-actions-2030-agenda-sdgs-390-20161122_en.pdf

5 Το τμήμα «Πιέσεις από τη γεωργία» των συνοπτικών δελτίων των κρατών μελών - στο τμήμα VIII- βασίζεται αποκλειστικά σε στοιχεία που υποβάλλονται από τα κράτη μέλη σύμφωνα με την οδηγία για τη νιτρορύπανση. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι έχει παρατηρηθεί ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, υπάρχουν αποκλίσεις μεταξύ των στοιχείων που υποβλήθηκαν από τα κράτη μέλη και των στοιχείων της Eurostat.

Λόγω του μεγάλου αριθμού των ζώων που συγκεντρώνονται σε τοπικό επίπεδο δημιουργούνται σοβαροί κίνδυνοι για το περιβάλλον, όταν η παραγωγή κόπρου είναι δυσανάλογη σε σχέση με τη διαθεσιμότητα γης και τις ανάγκες των καλλιεργειών. Αυτή η ανισορροπία δημιουργεί περίσσεια θρεπτικών στοιχείων, μεγάλο μέρος των οποίων αργά ή γρήγορα χάνεται στα ύδατα και την ατμόσφαιρα, αν δεν εξαχθούν από την περιοχή, προκαλώντας ενίοτε πρόσθετες πιέσεις σε περιοχές υποδοχής.

Η μέση πυκνότητα του ζωικού κεφαλαίου[6] στην ΕΕ-28 ήταν 0,73 μονάδες ζωικού κεφαλαίου (ΜΖΚ) ανά εκτάριο χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης (ΧΓΕ) το 2013. Οι υψηλότερες πυκνότητες παρατηρήθηκαν στις Κάτω Χώρες (3,57), τη Μάλτα (2,99) και το Βέλγιο (2,68), ενώ οι χαμηλότερες στη Βουλγαρία (0,21), τη Λετονία (0,26) και τη Λιθουανία (0,29). Σε σύγκριση με το 2010 η μέση πυκνότητα του ζωικού κεφαλαίου στην ΕΕ-28 μειώθηκε (-2,9 %). Οι μεγαλύτερες σχετικές μειώσεις της πυκνότητας πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα (-18,9 %), τη Μάλτα (-17,9 %) και τη Δανία (-14,4 %), ενώ οι μεγαλύτερες αυξήσεις σημειώθηκαν στην Αυστρία (+ 7,2 %), την Ιρλανδία (+ 4,5 %), τη Φινλανδία (+ 3,7 %) και τη Γερμανία (+ 3,5 %).

Σε σύγκριση με τις περιόδους αναφοράς 2008-2011 και 2012-2015 παρατηρήθηκαν οι ακόλουθες αλλαγές όσον αφορά τον αριθμό των ζώων:

- Βοοειδή: ελαφρά μείωση σε επίπεδο ΕΕ-28 (-0,7 %)[7] με σημαντική αύξηση του πληθυσμού στην Ουγγαρία (+ 13,8 %), την Εσθονία (+ 8,6 %), τη Λετονία (+ 8 %), την Κύπρο (+ 5 %) και τις Κάτω Χώρες (+ 4,4 %), σε αντίθεση με σημαντικές μειώσεις στη Ρουμανία (-10,8 %), τη Μάλτα (-5,2 %), την Ελλάδα (-5,1 %) και τη Λιθουανία (-4,2 %).
- Γαλακτοπαραγωγά βοοειδή: ελαφρά μείωση σε επίπεδο ΕΕ28 (-0,9 %)[8] με σημαντική αύξηση του πληθυσμού στην Ιταλία (+ 13,9 %), την Ιρλανδία (+ 10,3 %), την Κύπρο (+ 6,3 %) και τις Κάτω Χώρες (+ 4,8 %) και σημαντική μείωση στην Κροατία (-19,1 %), τη Λιθουανία (-14,7 %), την Πολωνία (-12 %), την Ελλάδα (-11,3 %), τη Σλοβακία (-11,2 %) και τη Μάλτα (-5 %).
- Χοίροι: μείωση (-3 %) στην ΕΕ-28[9], με πιο σημαντική σχετική αύξηση του πληθυσμού στην Πορτογαλία (+ 7,8 %), τη Γερμανία (+ 4,3 %) και το Λουξεμβούργο (+ 3,5 %) και μειώσεις στη Σλοβενία (-28,5 %), τη Μάλτα (-24,8 %) και την Κύπρο (-22,3 %).
- Πουλερικά: μείωση (-0,5 %) στην ΕΕ-28[10], με πιο σημαντική σχετική αύξηση του πληθυσμού στη Γερμανία (+37,6 %), το Λουξεμβούργο (+33,3 %) και τη Φινλανδία (+28.7%) και μειώσεις στην Κύπρο (-42,5 %), την Ελλάδα (-24,2 %) και την Πορτογαλία (-19 %).

Χρήση λιπασμάτων

---

6 Βλέπε πίνακα 18 και διαγράμματα 36 και 37 του τμήματος ΙΙ του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

7 Βλέπε πίνακα 12 του τμήματος ΙΙ του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

8 Βλέπε πίνακα 13 και διαγράμματα 26 και 27 του τμήματος ΙΙ του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

9 Βλέπε πίνακα 14 και διαγράμματα 28 και 29 του τμήματος ΙΙ του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

10 Βλέπε πίνακα 15 και διαγράμματα 30 και 31 του τμήματος ΙΙ του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής. Με βάση τα στοιχεία της Eurostat για τα έτη 2010 και 2013

Σύμφωνα με την Eurostat, σε επίπεδο ΕΕ-28, 9,2 χιλιότονοι αζώτου ζωικής κοπριάς χρησιμοποιήθηκαν κατά την περίοδο 2012-2014. Πρόκειται για μείωση 2,6 % σε σύγκριση με την περίοδο 2008-2011[11]. Η χρήση αζώτου κοπριάς αυξήθηκε κατά περισσότερο από 5 % στην Ουγγαρία και τη Λετονία, ενώ μειώθηκε περισσότερο από 5 % στη Βουλγαρία, την Κύπρο, την Τσεχική Δημοκρατία, τη Μάλτα, την Πολωνία, τη Ρουμανία και τη Σλοβενία.

Σε επίπεδο ΕΕ-28, 1,61 χιλιότονοι[12] φωσφορικών αλάτων ζωικής κοπριάς χρησιμοποιήθηκαν κατά την περίοδο 2012-2014, ποσό που αντιστοιχεί σε μείωση κατά 3,1 % σε σύγκριση με την περίοδο 2008-2011. Η χρήση φωσφόρου κοπριάς αυξήθηκε κατά περισσότερο από 5 % στην Ουγγαρία, ενώ μειώθηκε περισσότερο από 5 % στη Βουλγαρία, την Κύπρο, την Τσεχική Δημοκρατία, την Κροατία, τη Μάλτα, τις Κάτω Χώρες, την Πολωνία, τη Ρουμανία και τη Σλοβενία.

Η συνολική χρήση ανόργανων αζωτούχων και φωσφορικών λιπασμάτων στην ΕΕ-28 αυξήθηκε αντίστοιχα κατά 4 %[13] και 6 %[14] μεταξύ των περιόδων αναφοράς 2008-2011 και 2012-2015. Υπάρχουν πολύ σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών: από μείωση κατά 30 % της χρήσης ανόργανων αζωτούχων λιπασμάτων στη Σλοβακία και 46 % των ανόργανων φωσφορικών λιπασμάτων στις Κάτω Χώρες, σε αύξηση κατά 56 % στη Βουλγαρία, τόσο για τα ανόργανα αζωτούχα όσο και για τα φωσφορικά λιπάσματα.

Ενώ η μείωση της χρήσης κοπριάς σε επίπεδο ΕΕ αντανακλά τη συνολική μείωση του αριθμού των ζώων (-3,6 %)[15], οι τάσεις σε επίπεδο κρατών μελών επηρεάζονται επίσης από άλλες εξελίξεις, για παράδειγμα, τη χρήση κοπριάς για παραγωγή ενέργειας.

Σε επίπεδο κρατών μελών, η χρήση αζώτου κοπριάς και αζώτου ανόργανων λιπασμάτων είναι πολύ στενά συσχετιζόμενα· οι ποσότητες που χρησιμοποιούνται είναι επίσης παρόμοιες. Μολονότι η συσχέτιση αυτή ισχύει επίσης σε κάποιο βαθμό για τη χρήση φωσφόρου κοπριάς και φωσφόρου ανόργανων λιπασμάτων, σε χώρες με υψηλή πυκνότητα ζωικού κεφαλαίου (π.χ. DK, BE, NL) υπάρχει σχετικά χαμηλή χρήση ανόργανων φωσφορούχων λιπασμάτων σε σύγκριση με φωσφόρο κοπριάς.

Ισοζύγιο θρεπτικών συστατικών

Η οδηγία για τη νιτρορύπανση συνηγορεί υπέρ της χρήσης ισορροπημένων πρακτικών λίπανσης σε επίπεδο εκμετάλλευσης, γεγονός που συνεπάγεται την αποφυγή απωλειών με την παροχή στις καλλιέργειες της σωστής ποσότητας θρεπτικών ουσιών που χρειάζονται.

Το ισοζύγιο θρεπτικών συστατικών ορίζεται ως η διαφορά μεταξύ των εισροών θρεπτικών ουσιών που εισέρχονται σε σύστημα καλλιέργειας (κυρίως ζωικής κοπριάς και λιπασμάτων) και των θρεπτικών προϊόντων που εξέρχονται από το

---

11 Βλέπε πίνακα 21 και διαγράμματα 42 και 43 του τμήματος ΙΙ του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

12 Βλέπε πίνακα 22 και διαγράμματα 44 και 45 του τμήματος ΙΙ του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

13 Βλέπε πίνακα 19 και διαγράμματα 38 και 39 του τμήματος ΙΙ του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

14 Βλέπε πίνακα 20 και διαγράμματα 40 και 41 του τμήματος ΙΙ του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

15 Βλέπε πίνακα 17 και διαγράμματα 34 και 35 του τμήματος ΙΙ του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

σύστημα (η πρόσληψη των θρεπτικών ουσιών από καλλιέργειες και βοσκοτόπους)[16]. Πλεόνασμα σε θρεπτικά συστατικά εμφανίζεται, όταν δεν απορροφώνται από τα φυτά ή αφαιρούνται κατά τη διάρκεια της συγκομιδής όλα τα λιπάσματα και η ζωική κοπριά που διασπείρονται στα χωράφια. Το πλεόνασμα αντιστοιχεί σε δυνητική απώλεια για το περιβάλλον ή κίνδυνο μελλοντικών απωλειών μέσω συσσώρευσης στο έδαφος.

Μεταξύ των περιόδων αναφοράς 2008-2011 και 2012-2015, τόσο το καθαρό ισοζύγιο αζώτου όσο και φωσφορικών ενώσεων σε επίπεδο ΕΕ-28 σημείωσαν ελαφρά αύξηση από 31,8 σε 32,5 kg N/ha[17] και από 1,8 σε 2,0 kg P/ha[18], αντίστοιχα. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχουν περισσότερες πιθανές απώλειες για το περιβάλλον απ' ό,τι κατά την προηγούμενη περίοδο αναφοράς σε επίπεδο ΕΕ, αν και διαπιστώθηκαν μεγάλες διακυμάνσεις μεταξύ των κρατών μελών.

Κατά την περίοδο 2012-2014 όλα τα κράτη μέλη, με εξαίρεση τη Ρουμανία, είχαν πλεόνασμα αζώτου. Τα υψηλότερα πλεονάσματα αζώτου (> 50 kg/ha) παρατηρήθηκαν στο Βέλγιο, την Κύπρο, την Τσεχική Δημοκρατία, τη Δανία, το Λουξεμβούργο, τις Κάτω Χώρες και το Ηνωμένο Βασίλειο. Όσον αφορά τις φωσφορικές ενώσεις, τα υψηλότερα πλεονάσματα φωσφόρου (> 5 kg/ha) παρατηρήθηκαν στο Βέλγιο, την Κύπρο, την Κροατία, τη Δανία και τη Μάλτα. Ωστόσο, οκτώ κράτη μέλη είχαν έλλειμμα σε φωσφόρο, με το υψηλότερο έλλειμμα να διαπιστώνεται στη Βουλγαρία και την Εσθονία.

Απόρριψη αζώτου στο περιβάλλον από τη γεωργία

Τα στοιχεία σχετικά με τη συμβολή της γεωργίας στην απόρριψη αζώτου στο υδάτινο περιβάλλον δεν έχουν παρασχεθεί από όλα τα κράτη μέλη[19]. Σύμφωνα με τα στοιχεία που αναφέρθηκαν από ορισμένα κράτη μέλη, η γεωργία παραμένει η βασική πηγή του αζώτου που απορρίπτεται στο περιβάλλον. Για εκείνους που υπέβαλαν συγκρίσιμα στοιχεία και για τις δύο περιόδους, η μέση απόρριψη αζώτου μειώθηκε κατά 3 %.

3. ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΤΩΝ ΥΔΑΤΩΝ

Η σωστή παρακολούθηση της ποιότητας των υδάτων αποτελεί το σημείο εκκίνησης για την ορθή εφαρμογή της οδηγίας για τη νιτρορύπανση, δεδομένου ότι είναι καίριας σημασίας για τον εντοπισμό των υδάτων που έχουν ρυπανθεί και τον χαρακτηρισμό των ευπρόσβλητων στη νιτρορύπανση ζωνών (NVZ), καθώς και για τη λήψη των κατάλληλων μέτρων στο πλαίσιο των προγραμμάτων δράσης. Ενώ η οδηγία για τη νιτρορύπανση προβλέπει ορισμένες γενικές διατάξεις σχετικά με την παρακολούθηση, ο ορισμός του προγράμματος και της στρατηγικής παρακολούθησης (τοποθεσία των σταθμών, πυκνότητα του δικτύου, συχνότητα και χρόνος διεξαγωγής της δειγματοληψίας κ.λπ.) αποτελεί αρμοδιότητα των κρατών μελών.

---

16 OECD (2013), *OECD Compendium of Agri-environmental Indicators*, OECD Publishing, Paris. http://dx.doi.org/10.1787/9789264186217-en

17 Βλέπε πίνακα 23 και διαγράμματα 46 και 47 του τμήματος II του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

18 Βλέπε πίνακα 24 και διαγράμματα 48 και 49 του τμήματος II του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

19 Μόνον 12 κράτη μέλη παρείχαν δεδομένα όσον αφορά τόσο την περίοδο 2008-2011 όσο και την περίοδο αναφοράς 2012-2015. Βλέπε πίνακα 6 του τμήματος II του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

Τα δεδομένα που υποβλήθηκαν δείχνουν άνισες προσπάθειες στην παρακολούθηση των υδάτων από τα κράτη μέλη, καθώς και μεγάλο αριθμό νέων σταθμών χωρίς να διαπιστώνεται κάποια τάση σε ολόκληρη την ΕΕ. Στην πραγματικότητα, η ένταση της παρακολούθησης (για παράδειγμα, η πυκνότητα των δικτύων παρακολούθησης και η συχνότητα της δειγματοληψίας) ποικίλλει σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών και ενδέχεται να μην είναι πάντοτε κατάλληλα προσαρμοσμένη στις πραγματικές πιέσεις.

Η παρακολούθηση των υπόγειων υδάτων

Κατά την περίοδο 2012-2015 ο συνολικός αριθμός των αναφερόμενων σταθμών παρακολούθησης των υπόγειων υδάτων στην ΕΕ-28 ήταν 34 901 σταθμοί, σχεδόν στο ίδιο επίπεδο με την προηγούμενη περίοδο αναφοράς[20].

Η μέση πυκνότητα του δικτύου στην ΕΕ-28 είναι περίπου οκτώ σταθμοί ανά 1 000 km^2 γης. Οι μεγαλύτερες πυκνότητες παρατηρούνται στη Μάλτα και το Βέλγιο με 130 και 97 ανά 1 000 km^2, αντίστοιχα. Αντιθέτως, η χαμηλότερη πυκνότητα παρατηρείται στη Φινλανδία και τη Σουηδία με λιγότερο από ένα σταθμό ανά 1 000 km^2.

Η μέση συχνότητα δειγματοληψίας ανέρχεται σε δύο φορές τον χρόνο περίπου και κυμαίνεται από λιγότερο από μία φορά τον χρόνο στη Δανία, τη Λετονία, την Πολωνία και τη Σουηδία έως περίπου πέντε φορές ετησίως στο Βέλγιο και την Κροατία[21].

Παρακολούθηση επιφανειακών υδάτων

Κατά την περίοδο 2012-2015 ο συνολικός αριθμός των αναφερόμενων σταθμών σε γλυκά ύδατα αυξήθηκε σε επίπεδο ΕΕ κατά 23 % περίπου σε σχέση με το 2008 - 2011, φθάνοντας τους 33 042 σταθμούς. Η μέση πυκνότητα είναι 7,6 σταθμοί ανά 1 000 km^2, με τις μεγαλύτερες πυκνότητες στην Τσεχική Δημοκρατία, το Βέλγιο και το Ηνωμένο Βασίλειο και τις χαμηλότερες στην Κροατία, τη Γερμανία και τη Φινλανδία[22].

Για αλμυρά ύδατα, τα υποβληθέντα στοιχεία δείχνουν ανησυχητική μείωση της τάξης του 29 % στον συνολικό αριθμό των σταθμών παρακολούθησης στην ΕΕ, από 3 135 σε 2 205 σταθμούς μεταξύ των δύο περιόδων αναφοράς. Η εν λόγω μείωση ήταν πάνω από 50 % στη Γαλλία, την Ελλάδα, την Πορτογαλία, την Πολωνία και την Ισπανία[23]. Οι προσπάθειες που κατέβαλαν ορισμένα κράτη μέλη όσον αφορά την παρακολούθηση των αλμυρών υδάτων δεν αντικατοπτρίζουν πάντα τη σημασία του συνόλου των παράκτιων περιοχών τους.

Η συχνότητα της δειγματοληψίας υδάτων (όλα τα υδατικά συστήματα) κυμαίνεται από σχεδόν μία φορά ετησίως στη Σουηδία έως περίπου 20 φορές τον χρόνο στην Ιρλανδία[24].

4. ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΥΔΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΑΣΕΙΣ

Υπόγεια ύδατα

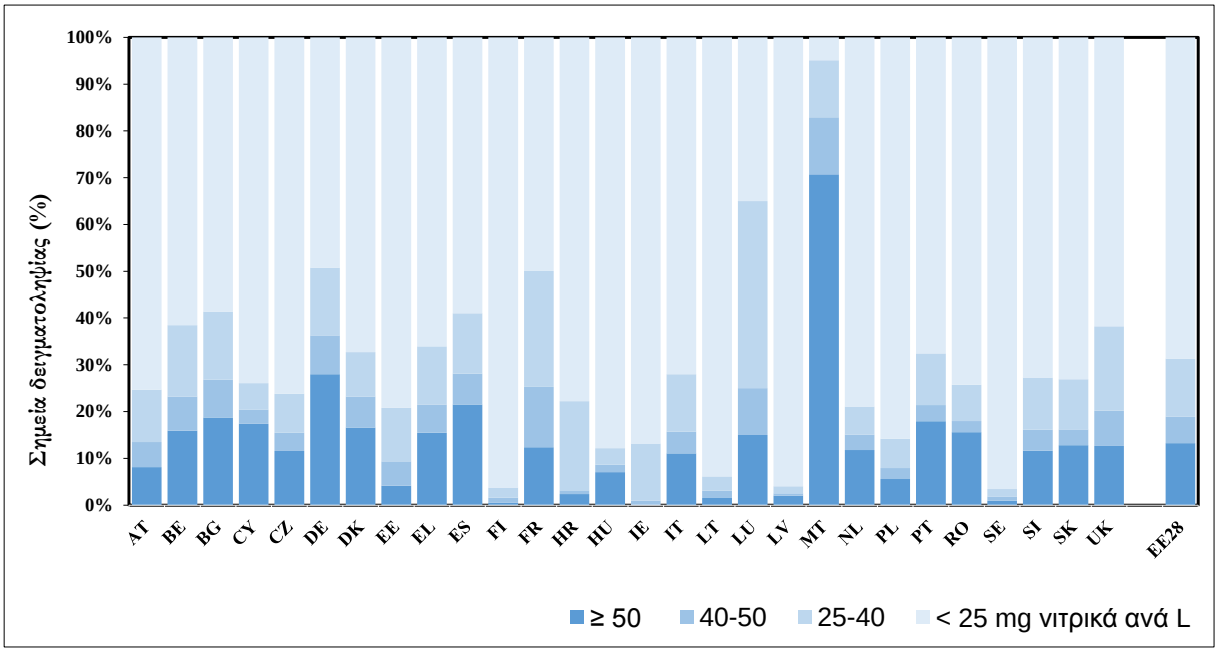
Ποιότητα των υπόγειων υδάτων

[20] Βλέπε πίνακα 1 και διάγραμμα 1 του τμήματος Ι του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.
[21] Βλέπε διάγραμμα 2 του τμήματος Ι του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.
[22] Βλέπε πίνακα 2 και διάγραμμα 3 του τμήματος Ι του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.
[23] Βλέπε πίνακα 3 του τμήματος Ι του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.
[24] Βλέπε διάγραμμα 4 του τμήματος Ι του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

Κατά την περίοδο 2012-2015 το 13,2 % των σταθμών μέτρησης υπόγειων υδάτων υπερέβαινε τα 50 mg νιτρικών ανά λίτρο και το 5,7 % κυμαινόταν μεταξύ 40 και 50 mg/l[25]. Πρόκειται για μικρή βελτίωση σε σύγκριση με την προηγούμενη περίοδο αναφοράς, κατά την οποία το 14,4 % των σταθμών υπερέβαινε τα 50 mg/l και το 5,9 % κυμαινόταν μεταξύ 40 και 50 mg/l.

Υπάρχουν πολύ σημαντικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών: η Ιρλανδία, η Φινλανδία και η Σουηδία δεν είχαν, κατά μέσο όρο, σχεδόν καθόλου σταθμούς μέτρησης υπόγειων υδάτων που να υπερβαίνουν τα 50 mg/l. Αντιθέτως, στη Μάλτα, τη Γερμανία και την Ισπανία αντιστοίχως το 71 %, το 28 % και το 21,5 % των σταθμών μέτρησης υπόγειων υδάτων κατά μέσο όρο υπερέβαινε τα 50 mg νιτρικών ιόντων ανά λίτρο. Ωστόσο, η συγκρισιμότητα των δεδομένων μεταξύ των κρατών μελών περιορίζεται από διαφορές στα δίκτυα και τις στρατηγικές παρακολούθησης.

Οι χαμηλότερες συγκεντρώσεις νιτρικών παρατηρήθηκαν στα δεσμευμένα και καρστικά υπόγεια ύδατα, με μόνο το 5 % των σταθμών να έχουν συγκέντρωση που ισούται ή υπερβαίνει τα 50 mg/l, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό των σταθμών με συγκέντρωση ίση ή ανώτερη των 50 mg/l αφορούσε υπόγεια ύδατα με βάθος 5 έως 15 μέτρα[26].

Διάγραμμα Α. *Διάγραμμα συχνότητας των ετήσιων μέσων συγκεντρώσεων νιτρικών ιόντων στα υπόγεια ύδατα*[27]*. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται για όλους τους σταθμούς που καλύπτουν υπόγεια ύδατα σε διάφορα βάθη.*

Τάσεις όσον αφορά την ποιότητα των υπόγειων υδάτων

[25] Βλέπε πίνακα 4, διάγραμμα 5, χάρτη 1 και χάρτη 2 του τμήματος Ι του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

[26] Βλέπε διάγραμμα 6 του τμήματος Ι του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

[27] *Η σύγκριση του διαγράμματος Α με διάγραμμα συχνότητας των ετήσιων μέσων συγκεντρώσεων νιτρικών ιόντων στα υπόγεια ύδατα από τις εκθέσεις της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το αντίστοιχο συνοδευτικό έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής σχετικά με τις προηγούμενες περιόδους αναφοράς μπορεί να παρεμποδιστεί λόγω ενδεχόμενων σημαντικών διαφορών όσον αφορά τον αριθμό των παρακολουθούμενων σταθμών.*

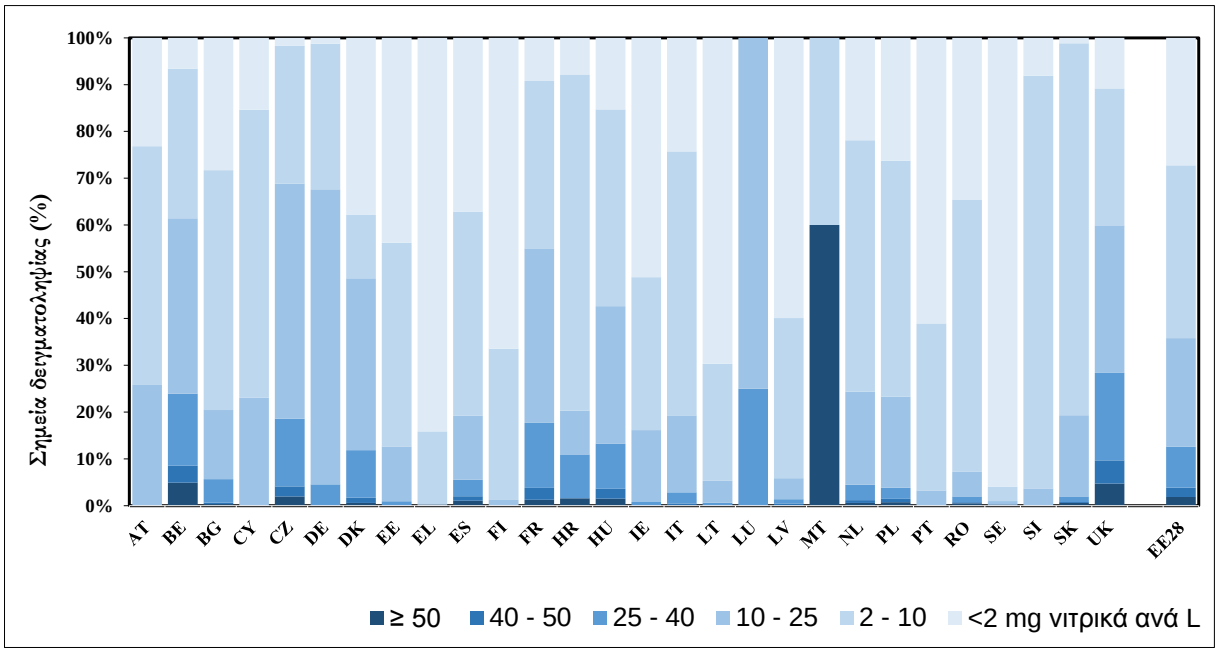
Σε σύγκριση των αποτελεσμάτων της παρακολούθησης των υδάτων για την περίοδο 2012-2015 με εκείνα της περιόδου 2008-2011, η ποιότητα των υδάτων παρέμεινε η ίδια ή βελτιώθηκε στο 74 % των σταθμών. Πράγματι, το 42 % των σταθμών στην ΕΕ κατέδειξε σταθερή και το 32 % των σταθμών πτωτική τάση. Επιδείνωση της ποιότητας των υδάτων διαπιστώθηκε για το 26 % των σταθμών[28], παρόμοια με τις προηγούμενες περιόδους αναφοράς. Το υψηλότερο ποσοστό των σταθμών που βελτιώνονται παρατηρήθηκε στη Βουλγαρία (40,9 %), τη Μάλτα (46,3 %) και την Πορτογαλία (43,6 %), το πλέον σταθερό στη Σουηδία (98 %), ενώ το υψηλότερο ποσοστό των σταθμών που επιδεινώνονται αναφέρθηκε από την Εσθονία (44,4 %), τη Μάλτα (43,9 %) και τη Λιθουανία (58,5 %). Έτσι, σε ορισμένες χώρες, παρατηρείται πόλωση της κατάστασης με τις περιοχές με τη μεγαλύτερη ρύπανση να επιδεινώνονται και τις καθαρές περιοχές να βελτιώνονται.

Επιφανειακά ύδατα

Ποιότητα των γλυκών επιφανειακών υδάτων

Συγκέντρωση νιτρικών ιόντων

Με βάση τους ετήσιους μέσους όρους όλων των αναφερόμενων σταθμών παρακολούθησης, οι συγκεντρώσεις στο 64,3 % ήταν χαμηλότερες από 10 mg/l, ενώ στο 2 % οι συγκεντρώσεις κυμαίνονταν μεταξύ 40 και 50 mg/l και στο 1,8 % υπερέβαιναν τα 50 mg ανά λίτρο. Πρόκειται για βελτίωση σε σύγκριση με την προηγούμενη περίοδο αναφοράς, κατά την οποία το 2,5 % των σταθμών υπερέβαινε τα 50 mg/l και το 2,5 % κυμαινόταν μεταξύ 40 και 50 mg/l[29]. Το υψηλότερο ποσοστό των σταθμών με συγκέντρωση που ισούται με ή υπερβαίνει τα 50 mg/L αναφέρθηκε στη Μάλτα, ενώ η Σουηδία, η Ιρλανδία και η Ελλάδα ανέφεραν το υψηλότερο ποσοστό σταθμών με συγκέντρωση μικρότερη από 2 mg/L.

28 Βλέπε διάγραμμα 7 του τμήματος I του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

29 Βλέπε πίνακα 5, διάγραμμα 8 και χάρτη 9 του τμήματος I του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

Διάγραμμα Β. *Διάγραμμα συχνότητας ετήσιων μέσων συγκεντρώσεων νιτρικών σε γλυκά επιφανειακά ύδατα (ποταμοί και λίμνες)*

Ευτροφισμός

Η υποβολή στοιχείων για τον ευτροφισμό είναι αρκετά ανομοιογενής, καθώς ορισμένα κράτη μέλη παρέχουν στοιχεία μόνο για ορισμένους τύπους υδάτων και άλλα κράτη μέλη δεν παρέχουν στοιχεία για την κατάσταση ευτροφισμού[30]. Επιπλέον, η αξιολόγηση της τροφικής κατάστασης διέφερε σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών, όχι μόνο όσον αφορά τις παραμέτρους που χρησιμοποιήθηκαν αλλά και όσον αφορά τις μεθοδολογίες για τον καθορισμό των τάξεων της τροφικής κατάστασης[31].

Από όλους τους αναφερόμενους σταθμούς παρακολούθησης ποταμών, το 12 % και το 7 % ήταν ευτροφικοί και υπερευτροφικοί αντίστοιχα, ενώ το 31 % και το 21 % ήταν ολιγοτροφικοί ή άκρως ολιγοτροφικοί αντίστοιχα[32]. Από όλα τα κράτη μέλη που παρείχαν στοιχεία σχετικά με τον ευτροφισμό των ποταμών, η Κύπρος, η Σλοβενία, η Πορτογαλία, η Ελλάδα, η Βόρεια Ιρλανδία, η Ρουμανία, η Λετονία και η Βουλγαρία σημείωσαν σχετικά χαμηλά ποσοστά ευτροφικών ή υπερευτροφικών σταθμών σε ποταμούς, ενώ η Αυστρία, το Λουξεμβούργο, η Ισπανία, η Λιθουανία, η Τσεχική Δημοκρατία, το Βέλγιο, η Κροατία και η Μάλτα παρουσίασαν σχετικά υψηλά ποσοστά ευτροφικών ή υπερευτροφικών σταθμών σε ποταμούς[33].

Από όλους τους αναφερόμενους σταθμούς παρακολούθησης λιμνών, το 18 % και το 8 % ήταν ευτροφικοί και υπερευτροφικοί αντίστοιχα, ενώ το 45 % και το 1 % ήταν ολιγοτροφικοί ή ή άκρως ολιγοτροφικοί αντίστοιχα[34]. Από όλα τα κράτη μέλη που υπέβαλαν στοιχεία σχετικά με τον ευτροφισμό σε λίμνες, τα χαμηλότερα ποσοστά ευτροφικών ή υπερευτροφικών λιμνών ήταν στη Μάλτα, τη Ρουμανία και την Αυστρία. Τα κράτη μέλη με σχετικά υψηλά ποσοστά ευτροφικών ή υπερευτροφικών λιμνών ήταν η Βουλγαρία, η Κροατία και η Πολωνία.

Τάσεις όσον αφορά την ποιότητα των γλυκών επιφανειακών υδάτων

Σε σύγκριση με την περίοδο αναφοράς 2008-2011, υπάρχουν θετικές εξελίξεις, συγκεκριμένα οι ετήσιες μέσες συγκεντρώσεις νιτρικών βελτιώνονται στο 31 % του συνόλου των σταθμών παρακολούθησης γλυκών υδάτων, από τους οποίους στο 9 % σημειώθηκε σημαντική βελτίωση. Η κατάσταση παραμένει η ίδια για το ήμισυ των σταθμών παρακολούθησης. Δυστυχώς, επιδείνωση της ποιότητας των γλυκών υδάτων σημειώθηκε στο 19 % του συνόλου των σταθμών παρακολούθησης γλυκών υδάτων, το 5 % των οποίων υπέστη σοβαρή επιδείνωση[35] [36].

---

30 Βλέπε τμήμα VII του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

31 Βλέπε τα συνοπτικά δελτία των κρατών μελών στο τμήμα VIII του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

32 Βλέπε διάγραμμα 12 του τμήματος Ι του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

33 Η Μάλτα δεν διαθέτει ποταμούς ή λίμνες, αλλά περιλαμβάνει συστήματα κοιλάδων και στάσιμα ύδατα ως γλυκά επιφανειακά υδατικά συστήματα.

34 Βλέπε διάγραμμα 13 του τμήματος Ι του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

35 Βλέπε τμήμα VII του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής. Η μεγάλη τάση αύξησης ορίζεται ως διαφορά σε συγκεντρώσεις νιτρικών ιόντων μεταξύ των δύο περιόδων αναφοράς ίση ή μεγαλύτερη από + 5 mg/L

36 Βλέπε διάγραμμα 11 του τμήματος Ι του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

Δεν είναι διαθέσιμες τάσεις σε επίπεδο ΕΕ για την τροφική κατάσταση των γλυκών επιφανειακών υδάτων λόγω της έλλειψης στοιχείων και των διαφορών στις μεθόδους για τον καθορισμό της τροφικής κατάστασης που εφαρμόζονται από τα κράτη μέλη.

Αλμυρά ύδατα

Σε αλμυρά ύδατα[37], οι συγκεντρώσεις νιτρικών αλάτων είναι χαμηλότερες απ' ό,τι σε γλυκά ύδατα, με το 0,7 % των σταθμών να ισούται με ή να υπερβαίνει τα 25 mg/l και 75,7 % των σταθμών κάτω των 2 mg/L, με βάση τις ετήσιες μέσες τιμές[38]. Σημειώθηκε μικρή βελτίωση σε σύγκριση με την προηγούμενη περίοδο αναφοράς, κατά την οποία το 1,4 % των σταθμών παρακολούθησης είχαν μέσες ετήσιες συγκεντρώσεις νιτρικών ιόντων ίσες ή μεγαλύτερες των 25 mg/L. Ωστόσο, η σύγκριση μεταξύ των περιόδων παρεμποδίζεται από τη σημαντική μείωση του αριθμού των σταθμών παρακολούθησης.

Δεδομένα ευτροφισμού σχετικά με μεταβατικά, παράκτια και θαλάσσια ύδατα υποβλήθηκαν μόνον από περιορισμένο αριθμό κρατών μελών. Για τα μεταβατικά ύδατα, στοιχεία υποβλήθηκαν μόνο από οκτώ κράτη μέλη (Ιρλανδία, Ιταλία, Λετονία, Λιθουανία, Μάλτα, Πολωνία, Ρουμανία και Ισπανία) και δύο περιφέρειες (Φλάνδρας και της Βόρειας Ιρλανδίας). Για έξι από αυτά, τα υποβληθέντα στοιχεία δυστυχώς εμφάνισαν ποσοστό 100 % ευτροφικών ή υπερευτροφικών υδάτων[39].

Για τα παράκτια ύδατα, στοιχεία υποβλήθηκαν μόνο από εννέα κράτη μέλη (Βουλγαρία, Φινλανδία, Ιταλία, Λετονία, Μάλτα, Πολωνία, Ρουμανία, Σλοβενία και Ισπανία) και μία περιφέρεια (Βόρεια Ιρλανδία). Στην περίπτωση αυτή, πέντε από αυτά είχαν πάνω από 50 % ευτροφικά ή υπερευτροφικά παράκτια ύδατα[40]. Θαλάσσια δεδομένα σχετικά με τον ευτροφισμό υποβλήθηκαν μόνον από την Ιταλία, τη Λετονία και τη Ρουμανία[41].

5. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΕΥΠΡΟΣΒΛΗΤΩΝ ΑΠΟ ΝΙΤΡΟΡΥΠΑΝΣΗ ΖΩΝΩΝ

Η οδηγία για τη νιτρορύπανση υποχρεώνει τα κράτη μέλη να χαρακτηρίζουν ευπρόσβλητες από νιτρορύπανση ζώνες, οι οποίες είναι περιοχές των οποίων τα ύδατα απορρέουν σε ύδατα που έχουν ρυπανθεί ή διατρέχουν κίνδυνο ρύπανσης. Κατά τον καθορισμό των ευπρόσβλητων ζωνών, τα κράτη μέλη δύνανται, αντί του χαρακτηρισμού συγκεκριμένων ζωνών, να επιλέξουν να εφαρμόσουν ένα πρόγραμμα δράσης σε ολόκληρη τη γεωργική γη. Η Αυστρία, η Δανία, η Φινλανδία, η Γερμανία, η Ιρλανδία, η Λιθουανία, το Λουξεμβούργο, η Μάλτα, οι Κάτω Χώρες, η Ρουμανία, η Σλοβενία, η περιφέρεια της Φλάνδρας και η Βόρεια Ιρλανδία έχουν ακολουθήσει αυτή την προσέγγιση.

Τα κράτη μέλη που επιλέγουν να ορίσουν ειδικές περιοχές, πρέπει να καθορίσουν τα κριτήρια χαρακτηρισμού. Τα κριτήρια αυτά βασίζονται στον ορισμό των υδάτων που υφίστανται ρύπανση, όπως καθορίζεται στο παράρτημα 1 της οδηγίας, αλλά μπορεί να διαφέρουν μεταξύ των κρατών μελών.

Η συνολική έκταση των ευπρόσβλητων από νιτρορύπανση ζωνών, συμπεριλαμβανομένων των κρατών μελών που εφαρμόζουν προσέγγιση ολόκληρου

37 «Αλμυρά ύδατα»: τα μεταβατικά, παράκτια και θαλάσσια ύδατα

38 Βλέπε πίνακα 3 του τμήματος Ι του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

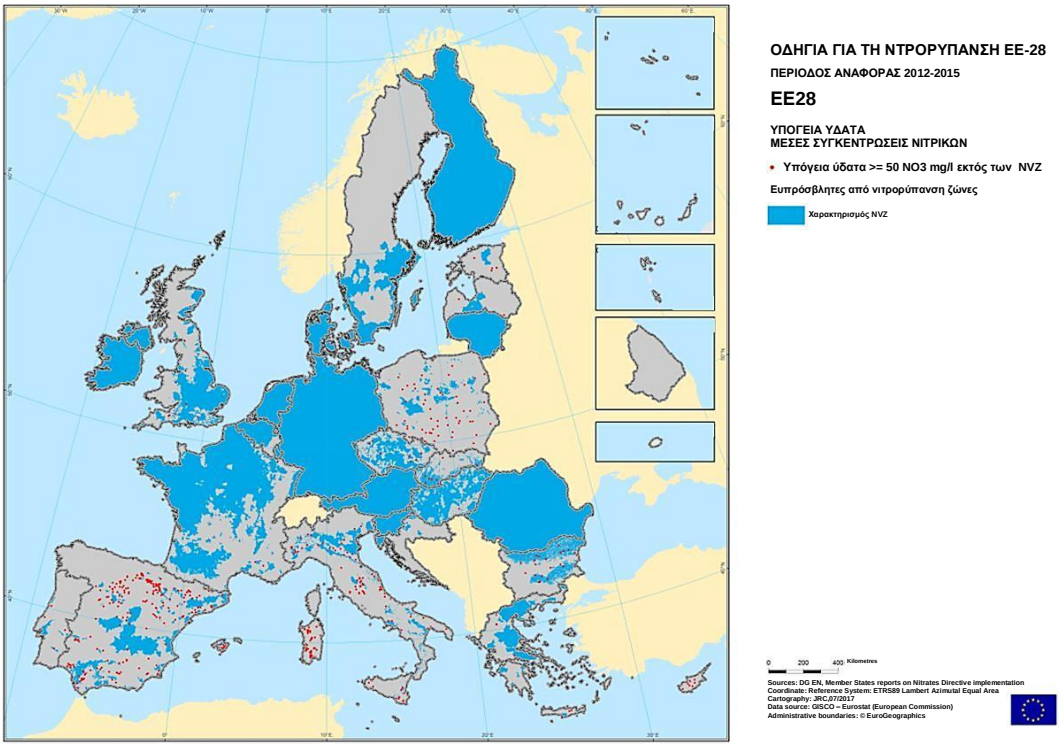
39 Βλέπε διάγραμμα 13 του τμήματος Ι του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

40 Βλέπε διάγραμμα 14 του τμήματος Ι του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

41 Βλέπε διάγραμμα 15 του τμήματος Ι του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

του εδάφους, αυξήθηκε από το 2012, από 1 951 898 km^2 σε περίπου 2 175 861 km^2 το 2015[42], αύξηση που αντιπροσωπεύει περίπου το 61 % της γεωργικής έκτασης[43]. Αυτό σημαίνει ότι, στο 61 % των γεωργικών εκτάσεων της ΕΕ, υπάρχει υποχρέωση για την επίτευξη μιας ισόρροπης λίπανσης.

Ωστόσο, τα στοιχεία που αναφέρθηκαν δείχνουν ότι, σε επίπεδο κρατών μελών, υπάρχουν ακόμη περιοχές με ενδεχόμενη ρύπανση των υδάτων που δεν περιλαμβάνονται σε καμία ευπρόσβλητη στη νιτρορύπανση ζώνη. Επιπλέον, σε ορισμένα κράτη μέλη, η καθορισμένη περιοχή περιορίζεται σε μια μικρή έκταση γύρω από τους σταθμούς παρακολούθησης, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα έναν ιδιαίτερα κατακερματισμένο ορισμό που θέτει υπό αμφισβήτηση τη δυνητική αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων δράσης. Ως παράδειγμα, ο χάρτης που ακολουθεί δείχνει τη σημερινή έκταση των ευπρόσβλητων από νιτρορύπανση ζωνών και τους σταθμούς παρακολούθησης υπόγειων υδάτων με μέσες συγκεντρώσεις νιτρικών ιόντων άνω των 50 mg/l. Ωστόσο, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται από τα κράτη μέλη για τον ορισμό μπορεί να περιλαμβάνουν και άλλες παραμέτρους από τη μέση ετήσια συγκέντρωση.

Χάρτης Α. *Περιοχή που έχει χαρακτηριστεί ως ευπρόσβλητη από νιτρορύπανση ζώνη και σταθμοί παρακολούθησης των υπόγειων υδάτων με μέσες συγκεντρώσεις νιτρικών ιόντων άνω των 50 mg/l, εκτός ευπρόσβλητων από νιτρορύπανση ζωνών, την περίοδο 2012-2015*[44].

42 Βλέπε πίνακα 25 και χάρτη 18 του τμήματος ΙΙ του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

43 Το ποσοστό του εδάφους της ΕΕ και της γεωργικής έκτασης που καλύπτεται από ευπρόσβλητες από νιτρορύπανση ζώνες έχει υπολογιστεί από το ΚΚΕρ, συμπεριλαμβανομένης της έκτασης εκείνων των κρατών μελών που εφαρμόζουν το άρθρο 3 παράγραφος 5 της οδηγίας, και χρησιμοποιώντας τα στρώματα ΣΓΠ που παρέχονται από τα κράτη μέλη στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας υποβολής εκθέσεων.

44 Ο χάρτης αντιπροσωπεύει την κατάσταση για την περίοδο 2011-2015, έκτοτε ενδέχεται να έχουν καταχωριστεί νέες περιοχές ως ευπρόσβλητες από νιτρορύπανση ζώνες.

6. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΡΑΣΗΣ

Τα κράτη μέλη οφείλουν να καταρτίζουν ένα ή περισσότερα προγράμματα δράσης, τα οποία ισχύουν εντός χαρακτηρισμένων ευπρόσβλητων ζωνών ή σε ολόκληρο το έδαφος. Τα προγράμματα δράσης περιλαμβάνουν τουλάχιστον τα μέτρα που αναφέρονται στα παραρτήματα ΙΙ και ΙΙΙ της οδηγίας. Πολλά κράτη μέλη έχουν θεσπίσει προγράμματα δράσης σε περιφερειακό επίπεδο.

Τα περισσότερα κράτη μέλη ή περιφέρειες εντός ορισμένων κρατών μελών εξέδωσαν νέο ή αναθεωρημένο πρόγραμμα δράσης κατά την περίοδο αναφοράς 2012-2015.

Τα μέτρα στο πλαίσιο προγραμμάτων δράσης είναι σημαντικά τόσο για τη μείωση της ρύπανσης των υδάτων που προκαλείται από νιτρικά ιόντα γεωργικής προέλευσης όσο και για την πρόληψη της περαιτέρω ρύπανσης αυτού του είδους. Ο ορισμός προτύπων εφαρμογής λιπασμάτων που εξασφαλίζει την ισόρροπη χρήση λιπασμάτων παραμένει ένα από τα πιο σημαντικά και απαιτητικά μέτρα. Σχεδόν όλα τα κράτη μέλη έχουν πλέον ενστερνιστεί τον ορισμό των ποσοτήτων ολικού αζώτου που επιτρέπεται για κάθε καλλιέργεια. Ορισμένα κράτη μέλη έχουν επίσης ορίσει τις επιτρεπόμενες ποσότητες για εφαρμογές φωσφόρου, γεγονός που μπορεί να είναι εξαιρετικά σημαντικό για την αντιμετώπιση και την πρόληψη του ευτροφισμού. Οι τρόποι με τους οποίους οι εν λόγω κανόνες εφαρμογής υπολογίζονται και γνωστοποιούνται στους αγρότες ποικίλλουν στα διάφορα κράτη μέλη. Αυτό το γεγονός είναι πιθανό να επηρεάσει την αποτελεσματικότητα του μέτρου αυτού λόγω επιπτώσεων στην ικανότητα των αγροτών να συμμορφώνονται με τις υποχρεώσεις και τους ελέγχους.

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο που χρήζει μεγαλύτερης προσοχής είναι η αποθήκευση κοπριάς. Παρόλο που όλα τα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει διατάξεις σχετικά με την αποθήκευση κοπριάς, συμπεριλαμβανομένης της χωρητικότητας αποθήκευσης, απαιτείται ενισχυμένη δράση στον εν λόγω τομέα, συμπεριλαμβανομένης της συλλογής περισσότερων πληροφοριών σχετικά με τις επί του παρόντος διαθέσιμες ικανότητες αποθήκευσης σε επίπεδο γεωργικής εκμετάλλευσης.

Σε ορισμένα κράτη μέλη όπου το πρόγραμμα δράσης εφαρμόζεται σε ολόκληρη την επικράτεια, η βασική πρόκληση είναι να κατευθύνουν επαρκώς τα μέτρα σε διαφορετικές τοπικές πιέσεις και σε περιοχές συγκέντρωσης βιοποικιλότητας. Για τον σκοπό αυτό, ορισμένα κράτη μέλη έχουν προσδιορίσει τομείς στους οποίους ενισχύονται τα μέτρα που ορίζει το πρόγραμμα δράσης.

Όλο και περισσότερο, τα κράτη μέλη επιλέγουν να επικεντρώσουν ορισμένα μέτρα σε συγκεκριμένες «γεωργικές εκμεταλλεύσεις χειρότερων περιβαλλοντικών επιδόσεων» (υψηλά θρεπτικά φορτία), παρέχοντας ταυτόχρονα μεγαλύτερη ευελιξία στις «γεωργικές εκμεταλλεύσεις καλών επιδόσεων». Μολονότι η προσέγγιση αυτή μπορεί να είναι ενδιαφέρουσα, μπορεί να αποφέρει αποτελέσματα μόνον εάν συνοδεύεται από σαφείς περιβαλλοντικούς στόχους, αυστηρότερους μηχανισμούς επιβολής και επακριβή σχεδιασμό διαχείρισης των θρεπτικών ουσιών.

Η Επιτροπή θα εξακολουθήσει να λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα για να διασφαλίσει την ποιότητα των εν λόγω προγραμμάτων δράσης, καθώς και ότι, στο πλαίσιο της ευελιξίας που επιτρέπεται από την οδηγία στα κράτη μέλη, τα εν λόγω μέτρα είναι κατάλληλα και αναλογικά σε σχέση με τις προκλήσεις όσον αφορά την ποιότητα των υδάτων κάθε κράτους μέλους.

7. ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΥΔΑΤΩΝ

Οι μέθοδοι που εφαρμόζουν τα κράτη μέλη για να αξιολογούν τις εξελίξεις όσον αφορά την ποιότητα των υδάτων βασίζονται, ως επί το πλείστον, σε ανάλυση των τάσεων, αξιολογήσεις σεναρίων ή προσομοιώσεις μοντέλων, ορισμένες φορές σε συνδυασμό με αναλύσεις προηγούμενων και αναμενόμενων εξελίξεων στις γεωργικές πρακτικές. Αυτές οι προβλέψεις, ωστόσο, χαρακτηρίζονται από εγγενείς αβεβαιότητες, λόγω των μεγάλων διαφοροποιήσεων στις κλιματικές και εδαφολογικές συνθήκες και τις επιπτώσεις τους στην ποιότητα των υδάτων.

12 κράτη μέλη και δύο περιφέρειες προέβλεψαν περαιτέρω μείωση όσον αφορά τις συγκεντρώσεις νιτρικών ιόντων στα υπόγεια και τα επιφανειακά ύδατα, που οφείλονται στα μέτρα των προγραμμάτων δράσης σε συνδυασμό με την εφαρμογή διαφόρων γεωργοπεριβαλλοντικών μέτρων που περιλαμβάνονται στα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης. Επτά κράτη μέλη και τρεις περιφέρειες δεν είχαν σαφή πρόβλεψη σχετικά με τη μελλοντική ποιότητα του νερού, για παράδειγμα σχετικά με την πρόβλεψη της βελτίωσης της ποιότητας των υδάτων για ορισμένα υδατικά συστήματα, καθώς και της υποβάθμισης της ποιότητας των υδάτων και σε άλλα υδατικά συστήματα.

Τρία κράτη μέλη (Κροατία, Ελλάδα και Πορτογαλία) δεν υπέβαλαν έκθεση σχετικά με την πρόβλεψη της ποιότητας των υδάτων. Η Κύπρος και το Βέλγιο (Φλάνδρα) ανέφεραν ότι προβλέψεις δεν ήταν δυνατές λόγω του χρόνου που μεσολαβεί μεταξύ της υλοποίησης των μέτρων και του αποτελέσματός τους ή λόγω των κλιματικών συνθηκών και των υδρολογικών παραμέτρων.

8. ΠΑΡΕΚΚΛΙΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΟΡΙΟ ΤΩΝ 170 KG N/HA/ΕΤΟΣ

Η οδηγία για τη νιτρορύπανση επιτρέπει τη δυνατότητα παρέκκλισης από τη μέγιστη ποσότητα των 170 kg αζώτου από ζωική κοπριά ανά εκτάριο ετησίως στις ευπρόσβλητες ζώνες, με την προϋπόθεση ότι τα αντικειμενικά κριτήρια που ορίζονται στο παράρτημα ΙΙΙ της οδηγίας πληρούνται και ότι οι ποσότητες παρέκκλισης δεν θίγουν την επίτευξη των στόχων της οδηγίας. Τα πρότυπα διαχείρισης που απαιτούνται από τους γεωργούς οι οποίοι επωφελούνται από παρεκκλίσεις είναι υψηλότερα από εκείνα των προγραμμάτων δράσης, με πρόσθετες υποχρεώσεις για προγραμματισμό της εφαρμογής των ουσιών εμπλουτισμού και επιπλέον περιορισμούς σχετικά με τη διαχείριση της γης.

Οι παρεκκλίσεις χορηγούνται με εκτελεστική απόφαση της Επιτροπής, σύμφωνα με τη γνώμη της γνωμοδοτικής επιτροπής για τη νιτρορύπανση, η οποία επικουρεί την Επιτροπή στην εφαρμογή της οδηγίας. Στο τέλος του 2015 παρεκκλίσεις είχαν τεθεί σε ισχύ σε έξι κράτη μέλη, σε σχέση με ολόκληρη την επικράτεια (Δανία, Κάτω Χώρες και Ιρλανδία) ή σε ορισμένες περιφέρειές τους (Φλάνδρα στο Βέλγιο· περιφέρειες Emilia Romagna, Lombardia, Piemonte και Veneto στην Ιταλία· και Αγγλία, Σκωτία, Ουαλία και Βόρεια Ιρλανδία στο Ηνωμένο Βασίλειο)[45].

9. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΕΠΙ ΠΑΡΑΒΑΣΕΙ

Έως το Ιούλιο του 2017 είχαν κινηθεί οκτώ διαδικασίες επί παραβάσει σε βάρος επτά κρατών μελών: της Γαλλίας σχετικά με τον καθορισμό ευπρόσβλητης στη νιτρορύπανση ζώνης (NVZ)· της Ελλάδας σχετικά με ευπρόσβλητες από τη

[45] Βλέπε πίνακα 26 του τμήματος V του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

νιτρορύπανση ζώνες και σχετικά με προγράμματα δράσης (ΠΔ)· της Πολωνίας σχετικά με NVZ και τα ΠΔ· της Σλοβακίας σχετικά με την παρακολούθηση, NVZ και ΠΔ, της Βουλγαρίας σχετικά με τα ΠΔ, της Γερμανίας σχετικά με τα ΠΔ και του Βελγίου (Βαλλονία) σχετικά με τα ΠΔ.

Έρευνες EU Pilot απευθύνθηκαν σε τέσσερα κράτη μέλη κατά την περίοδο 2012-2015 (Τσεχική Δημοκρατία και το Λουξεμβούργο σχετικά με ΠΔ· Εσθονία σχετικά με NVZ και Ισπανία σχετικά με τα ΠΔ και τις NVZ). Τρεις άλλες πρόσθετες έρευνες EU Pilot απευθύνθηκαν σε τρία κράτη μέλη κατά την περίοδο 2016-2017 (Κάτω Χωρών επί της απόφασης παρέκκλισης, Δανία και Ηνωμένο Βασίλειο για τα ΠΔ).

10. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Τα στοιχεία σχετικά με συγκεντρώσεις νιτρικών ιόντων δείχνουν ότι η ποιότητα των γλυκών υδάτων και των υπόγειων υδάτων έχει βελτιωθεί ελαφρώς κατά την περίοδο 2012-2015 σε σύγκριση με την προηγούμενη περίοδο αναφοράς (2008-2011). Ταυτόχρονα η κατάσταση ποικίλλει ανά την ΕΕ, με κράτη μέλη στα οποία τα προγράμματα δράσης αποφέρουν θετικά αποτελέσματα και κράτη μέλη στα οποία απαιτείται ανάληψη περαιτέρω δράσης για τη μείωση και την πρόληψη της ρύπανσης. Γενικά και παρά την όποια θετική πρόοδο, η υπερφόρτωση με θρεπτικές ουσίες από τη γεωργία εξακολουθεί να είναι μία από τις σημαντικότερες πιέσεις που δέχεται το υδάτινο περιβάλλον. Το πρόβλημα αυτό πρέπει να αντιμετωπιστεί για την επίτευξη της καλής οικολογικής κατάστασης των υδάτων σύμφωνα με την οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα.

Όπως και στην προηγούμενη περίοδο αναφοράς, δεν μπορούν να εξαχθούν συμπεράσματα όσον αφορά την εξέλιξη της τροφικής κατάστασης λόγω της έλλειψης στοιχείων και των διαφορών στις μεθοδολογίες για την εκτίμηση του ευτροφισμού που εφαρμόζονται από τα κράτη μέλη. Η Επιτροπή θεωρεί ότι η χρήση κοινής μεθοδολογίας για την αξιολόγηση του ευτροφισμού είναι αναγκαία για μια πιο εναρμονισμένη εφαρμογή της νομοθεσίας για τα ύδατα. Ωστόσο, είναι δυνατόν να συναχθεί το συμπέρασμα ότι προβλήματα ευτροφισμού παραμένουν σε πολλούς τομείς, για παράδειγμα, στη Βαλτική Θάλασσα.

Κατά την περίοδο 2012-2015 η ένταση της παρακολούθησης των υπόγειων υδάτων ήταν παρόμοια με την περίοδο 2008-2011, ενώ για τα γλυκά επιφανειακά ύδατα, τόσο ο αριθμός όσο και η πυκνότητα των σταθμών παρακολούθησης αυξήθηκε. Ωστόσο, θα πρέπει να καταβληθούν μεγαλύτερες προσπάθειες από τα κράτη μέλη για την παρακολούθηση των αλμυρών επιφανειακών υδάτων, δεδομένου ότι ο συνολικός αριθμός των αναφερόμενων σταθμών μειώθηκε σημαντικά κατά τη διάρκεια της εν λόγω περιόδου αναφοράς.

Επιπλέον, χρειάζεται να καταβληθούν προσπάθειες, ώστε να διασφαλιστεί ότι η ανανέωση των σταθμών παρακολούθησης δεν επηρεάζει την ακρίβεια των τάσεων της ποιότητας των υδάτων.

Επιπλέον, εξακολουθούν να υπάρχουν περιθώρια για την ενίσχυση της παρακολούθησης των υδάτων σε ορισμένα κράτη μέλη. Αυτό το γεγονός μπορεί να συμβάλει στη βελτίωση της συγκρισιμότητας των δεδομένων σχετικά με την έκταση και τις τάσεις όσον αφορά τη ρύπανση από θρεπτικές ουσίες, καθώς και να προσφέρει πιο λεπτομερή εικόνα της συνολικής ποιότητας των υδάτων της ΕΕ και να διασφαλίσει ότι όλα τα ύδατα που έχουν υποστεί ρύπανση εντοπίζονται.

Η συνολική έκταση των NVZ αυξήθηκε από το 2012. Ωστόσο, υπάρχουν ακόμη περιθώρια για βελτιώσεις σε ορισμένα κράτη μέλη όσον αφορά τον χαρακτηρισμό των NVZ, ώστε να συμπεριληφθούν όλες οι περιοχές από τις οποίες απορρέουν ύδατα που καταλήγουν σε υδατικά συστήματα όπου προκαλούν ρύπανση, προκειμένου να διασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων δράσης.

Γενικά, η ποιότητα των προγραμμάτων δράσης έχει βελτιωθεί, με την εφαρμογή αυστηρότερων μέτρων και βελτιωμένων μεθοδολογιών για την επίτευξη ισορροπημένης λίπανσης. Ωστόσο, ορισμένες προκλήσεις εξακολουθούν να υφίστανται. Για παράδειγμα, σε ορισμένα κράτη μέλη όπου το πρόγραμμα δράσης εφαρμόζεται σε ολόκληρη την επικράτεια, τα μέτρα πρέπει να προσαρμοστούν επαρκώς σε διαφορετικές περιφερειακές πιέσεις και σε περιοχές συγκέντρωσης βιοποικιλότητας. Τα προγράμματα δράσης που επιτρέπουν μια πιο ευέλικτη προσέγγιση σε επίπεδο γεωργικής εκμετάλλευσης μπορούν να αυξήσουν τον ενστερνισμό και τη δέσμευση των γεωργών. Ωστόσο, η προσέγγιση αυτή μπορεί να αποφέρει αποτελέσματα μόνον εάν συνοδεύεται από σαφείς περιβαλλοντικούς σκοπούς και στόχους, σε συνδυασμό με την αποτελεσματική παροχή συμβουλών και στήριξης στους γεωργούς για να επιλέξουν και να εφαρμόσουν τα κατάλληλα μέτρα, με αυστηρότερους μηχανισμούς επιβολής και επακριβή σχεδιασμό διαχείρισης των θρεπτικών ουσιών.

Μία πρόκληση είναι πώς θα λαμβάνονται δεόντως υπόψη όλες οι εισροές θρεπτικών ουσιών, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που προέρχονται από πηγές εκτός των ανόργανων λιπασμάτων και της κοπριάς, όπως τα βελτιωτικά εδαφών, το ανακυκλωμένο νερό που χρησιμοποιείται για άρδευση, τα προϊόντα ζύμωσης και τα θρεπτικά συστατικά που υπάρχουν ήδη στο έδαφος. Μια άλλη πρόκληση είναι η πρόληψη της απώλειας θρεπτικών ουσιών στο νερό και στον αέρα μέσω της αποτελεσματικής διαχείρισης της κοπριάς. Κοινές μεθοδολογίες για τον υπολογισμό της απέκκρισης θρεπτικών ουσιών και τη συλλογή στοιχείων θα μπορούσαν να επιτρέψουν μια πιο εναρμονισμένη εκτίμηση των ισοζυγίων θρεπτικών ουσιών και πιο αποτελεσματική χρήση των θρεπτικών ουσιών από την κοπριά.

Απαιτείται ενίσχυση της προσοχής όσον αφορά τον τρόπο ενσωμάτωσης της χρήσης της έρευνας και της καινοτομίας για να εξευρεθούν λύσεις για ορισμένα από τα προβλήματα που εντοπίστηκαν. Ερευνητικά σχέδια της ΕΕ μπορούν να προσφέρουν λύσεις όσον αφορά μια κοινή μεθοδολογία για την εκτίμηση του ευτροφισμού με πιο εναρμονισμένο τρόπο, προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης της παρακολούθησης της ποιότητας των υδάτων, για παράδειγμα, με βάση τα πλέον προηγμένα εργαλεία παρακολούθησης και την ανάπτυξη αποτελεσματικών προγραμμάτων δράσης.

Συνεχίζονται οι προσπάθειες σε ορισμένα κράτη μέλη για την ανάπτυξη καινοτόμων τεχνολογιών επεξεργασίας κοπριάς. Σύμφωνα με το σχέδιο δράσης για την κυκλική οικονομία, αυτές οι πολλά υποσχόμενες εξελίξεις παρέχουν μια ευκαιρία για την προώθηση ανακυκλωμένων θρεπτικών ουσιών που μπορούν να αντικαταστήσουν τις πρωτογενείς θρεπτικές ουσίες. Η κύρια πρόκληση είναι η απόκτηση ανακυκλωμένων προϊόντων που έχουν τουλάχιστον ίση ή υψηλότερη γεωργική και περιβαλλοντική επίδοση από τα πρωτογενή θρεπτικά συστατικά που αντικαθιστούν.

Υπάρχει επίσης, όπως περιγράφεται στο έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής «Η γεωργία και η αειφόρος διαχείριση των υδάτων στην ΕΕ»[46], ανάγκη βελτίωσης της διαχείρισης και ενίσχυσης του διαλόγου και δράσεων συντονισμένων

[46] SWD(2017) 153 final: https://circabc.europa.eu/sd/a/abff972e-203a-4b4e-b42e-a0f291d3fdf9/SWD_2017_EN_V4_P1_885057.pdf

από κοινού μεταξύ όλων των ενδιαφερομένων (αρχές αρμόδιες για τη γεωργία και το περιβάλλον, γεωργοί, επιχειρήσεις ύδρευσης και χρήστες νερού κλπ.). Επίσης, στο πλαίσιο αυτό, το «Σχέδιο δράσης για τη φύση, τον άνθρωπο και την οικονομία»[47] καλεί τα κράτη μέλη να βελτιώσουν τις συνέργειες μεταξύ των οδηγιών για τη φύση και της οδηγίας για τη νιτρορύπανση.

Τέλος, με στόχο την αύξηση της διαφάνειας, την παροχή πιο στοχευμένων εκθέσεων και τη μείωση του διοικητικού φόρτου, η Επιτροπή θα λάβει τα απαιτούμενα μέτρα, στο πλαίσιο της έκθεσης με θέμα «Δράσεις για τον εξορθολογισμό της διαδικασίας υποβολής περιβαλλοντικών εκθέσεων»[48].

47 COM(2017) 139 final. http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/action_plan/factsheets_en.pdf

48 COM(2017) 312 final. http://ec.europa.eu/environment/legal/reporting/pdf/action_plan_env_issues.pdf